

A balatonszemesi pálos kolostor környezetében feltárt Árpád-kori településnyomok

Sziránszki Klaudia

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Árpadian Age Settlement Remains Surrounding the Pauline Monastery in Balatonszemes.

Abstract: The Pauline Order is the only Hungarian-founded male monastic order, thus holding a prominent place in Hungarian history. For a more in-depth understanding of the order's history, excavations have been carried out since 2014, led by the Institute of Archaeology at Pázmány Péter Catholic University for the research of the Pauline Monastery in Mindszent, Balatonszemes (1. picture). In connection with this, settlement traces from the Árpadian era have been unearthed in recent years. The significance of this is that there are few sources available from that period about the organization of the Paulines as an order. Examining the Árpadian objects and artifacts discovered here, in conjunction with written sources, can bring us closer to understanding the early history of the order.

Absztrakt

A Pálos Rend az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend, így kiemelkedő helyet foglal el a magyar történelemben. A rend történetének behatóbb megismerése céljából a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézetének vezetésével 2014 óta tanúsítások folynak a balatonszemesi Mindszent pálos kolostor területén (1. kép). Ezen munka során Árpád-kori településnyomok is előkerültek az utóbbi években, ami azért lényeges, mivel a pálosok rendé szerveződésük körüli időszakából kevés forrással rendelkezünk. Az itt előkerült Árpád-kori objektumok és leletanyag értékelése, összevetve az írott forrásokkal, azonban közelebb vihet bennünket a rend korai történetének megismeréséhez.

Bevezetés

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézetének vezetésével 2014 óta minden évben tanúsításokra került sor a balatonszemesi Mindszent pálos kolostor területén. Az évek során folytatott régészeti munkálatok alkalmával sikerült feltérképezni az északkeleti-délnyugati tájolású, 15. századi templom teljes szentélyét, és sikerült megismerni a templom főbb méreteit (1. kép). A templomtól északra elhelyezkedő kolostor kisebb hangsúlyt kapott az évek során, itt egy pince részletének, valamint a káptalanterem padló részletének feltárása készült el (Végh, 2020; Balatincz, 2020; Végh & Balatincz, 2022).

A kolostorra vonatkozó legkorábbi adat 1323-ból maradt ránk, de az újabb ásatási eredmények alapján nem zárható ki az a feltevés sem, hogy a kolostort ennél is korábban alapították. Ezt, vagyis az Árpád-kori előzményt támaszthatja alá egyre több olyan objektum és lelet a templom környékéről, amelyek feltehetően egy, a kolostor és a templom megépítése előtti időszakból származó késő Árpád-kori település maradványai lehetnek a lelőhelyen. A későbbi korok nagymértékű bolygatása azonban megnehezítette a rétegtani összefüggések értelmezését. A 15. századi templom építési munkálatai közben,

valamint a templom belsejében történő temetkezések miatt ugyanis az egyes objektumok részben, vagy teljesen megsemmisültek. Ennek köszönhetően csak a templomon kívül eső részen maradtak fenn korábbi emlékek bolygatatlan állapotban és így értékelésre alkalmasan. A legfontosabb kérdés továbbra is az, hogy ezek az objektumok a kolostorhoz tartozó templom korábbi fázisával egyidősek lennének, vagy egy ennél is korábbi megtelepedéssel kell számolnunk.

A Pálos Rend kialakulása

A középkori Európában a 13. századtól kezdve egyre több, a világtól elvonultan élő remeteközösség jött létre, akik főként a sűrű erdővel borított hegyvidékes tájakon telepedtek le, mindennapi életüket pedig az imádságnak és a kétkezi munkának szentelték. Ettől a századtól kezdve a Magyar Királyság területén is egyre sűrűbben említenek remetét az írott források, mivel ebben az időszakban nagymértékben gyarapodott a remeték jelenléte, különösen a Mecsekben, a Balaton környékén, a Pilisben, valamint a Zempléni-hegységben.

Az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend, a pálos rend megalakulásáról korabeli források alig maradtak ránk, csupán egy 16. századi rendtörténeti műből ismerünk erre vonatkozóan adatokat. Ezt a kulcsfontosságú írott forrást a 16. században élt Gyöngyösi Gergelynek, a pálos rend generálisának köszönhetjük, aki a fennmaradt okleveles adatokat, valamint rendtársai elbeszéléseit felhasználva írta meg *Vitae fratrum* című, a pálosok rendtörténetét összefoglaló művét (Gyöngyösi, 1988), emellett lényegi forrásnak számít továbbá, a szintén általa lejegyzett *Inventarium*, amiben a vizitációs útjába eső kolostorok okleveleinek az adatait kivonatolta (Molnár, 1975, 217–233). Habár kétségtelenül ezt tekinthetjük a két elsődleges forrásnak a pálosokra vonatkozóan, mégis megkérdőjelezhető egyes lejegyzett adatok hitelessége.

A pálosok történetében nagyobb hangsúlyt és figyelmet kapott, a Gyöngyösi leírása szerint 1250 táján alapított, a mai Keszthely-Klastrompusztán található kolostor, amit a rend első kolostorának tartanak (Gyöngyösi, 1988, c. 8, 42). Nem véletlen, hiszen a rendi hagyomány szerint itt alapította meg Özséb esztergomi kanonok magát a pálos rendet. Özséb a tatárjárás után a kanonokságról lemondva és vagyonát szétosztva a Pilisbe vonult el hat társával és a Szent Kereszt tiszteletére itt építettek kolostort, ahol később az ő kezdeményezésére kezdték el összegyűjteni a remetét, hogy egy nagyobb remeteközösséget hozzanak létre (Hervay, 2007, 60).

Özséb személye körül is sok a megválaszolatlan kérdés. Neve először csak a *Vitae fratrum*-ban tűnik fel a 16. században, azelőtt nem említik meg sehol mint a rend alapítóját. Újabban a kutatás is megkérdőjelezi Özséb valódi szerepét, és többen úgy vélekednek, hogy valójában a rendalapításban nem, de a már meglévő rend szervezésében annál nagyobb szerepet tölthetett be (Hervay, 2007, 60–61; F. Romhányi, 2008, 299–300).

A 14. század a pálosok történetében fordulópontot jelentett, a rend ekkor élte virágkorát. 1308-ban Gentilis bíboros, pápai követ érkezett az országba, aki még ebben

az évben engedélyezte a pálos rendnek az ágostonos regula alkalmazását, később pedig a káptalan megtartását és önálló alkotmány létrehozását is jóváhagyta (Hervay, 2007, 63–64). A Gentilis bíboros által adott engedélyeket erősítette meg XXII. János pápa 1328-ban, innentől kezdve mentesültek a saját földjeik tizedfizetése alól, valamint nem volt kötelező megjelenniük az egyházmegyei zsinatokon sem (Hervay, 2007, 64).

Ebből az időszakból származó, 1322-es oklevélben említik először Szent Pál szerzeteseinek a szentkereszti remetét (Hervay, 2007, 62), később pedig Remete Szent Pál ereklyéje is az országba került I. (Nagy) Lajos király uralkodása alatt. A rend korai történetének kicsúcsosodása a 14. század végén következett be, amikor elnyerték a végleges Pálos Rend nevet (F. Romhányi, 2008, 299).

A lelőhely elhelyezkedése

Balatonszemes településétől délre, két egymással párhuzamosan futó völgy terül el, melyet patakok tarkítanak. A patakok közül a mai Tetves-patak az írott források szerint a középkor folyamán is létezett, ami egykor a Lápa nevet viselhette, melynek mentén egy malom is elhelyezkedhetett. Ez az adat a 16. századból maradt ránk, az *Inventariumban*, amelyet Gyöngyösi Gergelynek, a rend legfelsőbb elöljárójának köszönhetünk (Molnár, 1975, 223). A két párhuzamosan elterülő völgy között lévő, 200 méteres magasságot is meghaladó hegyhát kisebb völgyekre és dombokra tagolódik. Az egyik kisebb völgyben, a Barátok-erdőben, a fák sűrűjében helyezkedik el a pálos kolostor is, amelynek közelében egy forrás is található (Végh & Balatincz, 2022, 164). Magát a Barátok-erdő nevet is érdemes kiemelni, hiszen ez magukra a szerzetesekre utalhat. Ez az elnevezés megjelenik már a Második Katonai Felmérés térképén is. A Mindszent kolostort dél felé körülvevő kisebb települések nevei, mint Rád, Visz, Csepely és Teleki, megtalálhatók az Első és Második Katonai Felmérés térképein is, valamint ugyanezen településeket sorolják fel egy 1325-ben kelt, határjárást is tartalmazó oklevélben is, amely Szemes birtokon belül leírja és megerősíti a remetéknek adományozott terület határait (AO IX. 1325, 162/286). Több esetben megfigyelhető tehát, hogy a középkori hagyományok a Balatonszemes településétől délre elhelyezkedő kisebb régió földrajzi neveiben is fennmaradtak, és ezek a nevek továbbra is őrzik a pálosok egykori jelenlétét ezen a területen.

A legkorábbi írott források a kolostorra vonatkozóan

A balatonszemesi Mindszent kolostorra vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre számottevő írott forrásanyag, azonban a korabeli, valamint a későbbi korok kútfőinek lejegyzett adatai kulcsfontosságú információkat hordoznak a kolostor korai történetének megismerésének szempontjából. A kolostor alapításának időpontjáról és alapítójáról hallgatnak a források, így ezek az adatok ismeretlenek számunkra, ezért csupán a kolostor legkorábbi említéseire tudunk támaszkodni.

Az egyik lényeges forrásunk a fentebb említett *Inventarium*ból maradt, amit a mai kutatás gyakran az úgynevezett Zöld Kódexnek nevez, aminek Somogy vármegyére vonatkozó részeit Molnár István gyűjtötte össze 1975-ben (Molnár, 1975). Ebben az *Inventariumban* Gyöngyösi Gergely a vizitációs útjai során az általa meglátogatott kolostorok fennmaradt okleveleinek adatait összegyűjtötte, majd lejegyezte 1520 körül, amelyek között maga a balatonszemesi Mindszent kolostor is feltűnik. A lejegyzett oklevélregeszták közül egyedül egy 1325-ből származó, a somogyvári konvent adományozást tartalmazó oklevelének az 1414-ben Zsigmond király által átírt oklevele maradt ránk eredeti formájában (MOL DL 2339. – 1325. június 29. / 1414. július 29).

Az oklevél szerint a Balaton mellett elhelyezkedő Szemes birtokon már álló kolostort, valamint a hozzá és Szemes birtokhoz tartozó földjeit a Mindszenti remetéknek adományozta egy bizonyos Ráholcai Jakab fia, Tót Lőkös. Az oklevélben megemlékeznek arról, hogy az újonnan adományozott földeket a remeték már a kolostor alapításától kezdve birtokolták, amit az akkori szomszédos telkek birtokosai is megerősítettek, valamint határjárásról is szó esik (AO IX. 1325, 162/286). Néhány szakirodalom arra következtet az oklevélben foglaltak alapján, hogy magát Tót Lőköst tisztelhetjük a kolostor alapítójaként (Fejér, 1832, 664–668; Makay 1913, 126; Aradi N. (szerk.), 1975, 365; Reóthy, 1977, 114; Fehérvári, 1979, 204; M. Aradi, 2016, 175).

Ezzel szemben a kutatásban ellentétes vélemények alakultak ki az alapító kilétével kapcsolatban, ugyanis más forrásokban feltűnik Wyz-i Tamás neve, akire szintén a kolostor alapítójaként hivatkoznak, és mellette a kolostor alapítási éve, vagyis egy 1323-as évszám is megjelenik. Ez az adat Szentiványi Márton, 17. században élt jezsuita szerzetes művében tűnik fel, amit többek között Rupp Jakab is átvett, azonban megjegyzi, hogy Szentiványi nem jelölte meg, hogy az erre vonatkozó adatokat honnan vette át, így továbbra sem bizonyítható a kolostor alapítási éve, illetve annak alapítója (Rupp, 1876, 280).

A pálosok korai kolostorait tanulmányozva valószínűsíthető, hogy kezdetben, a legtöbb esetben kisenemesi, valamint nemesi családok alapították (Guzsik, 2020, 66). Ebbe a sorba a Mindszent kolostor története is beleillene, hiszen Tót Lőköst vagy Wyz-i Tamást is azonosíthatnánk így alapítóként. Sajnos írott források hiányában ezt nem állapíthatjuk meg teljes bizonyossággal, miként számos korai alapítású kolostor esetében sem lehet egyértelműen meghatározni az alapítót. Ezekről gyakran még az írott források is hallgatnak, ráadásul sokszor Gyöngyösi munkájára sem tudunk támaszkodni, mivel számos, a pálosok renddé szerveződése körüli időszakban létrejött kolostort, valamint a hozzájuk tartozó okleveleket sem közölt. Ez pedig még inkább megnehezíti a pálosok korai kolostoralapításainak felvázolását (F. Romhányi, 2016, 17).

A megannyi bizonytalanság ellenére annyi kiderül a forrásokból, hogy a Mindszent kolostort 1323-ban már működő kolostorként tartják számon. Így feltételezhetően korábbi alapítással kell számolnunk, de hogy pontosan mikor történt, azt ma még nem tudjuk. Ennek megismeréséhez azonban közelebb kerülhetünk, ha a régészeti eredményeket párhuzamba állítjuk az írott forrásokból ismert adatokkal.

A feltárás és annak fontosabb eredményei

A 15. századi templom déli részén tapasztott padló nyomai kerültek elő, amit az egymás mellett megnyitott három szelvény mindegyikében meg lehetett figyelni, hol kisebb, hol nagyobb foltokban. Különböző beasások ugyanis többször vágták keresztül a padlót. Ennek a tapasztott padlónak a nyomai utalhatnak arra, hogy egykor egy lakóház állhatott a későbbi templom területén. Az egykori lakóház keleti felében egy ovális formájú kemencének az átégett platnija került elő, melynek sütőfelületét kétszer is megújították. Az objektum legfontosabb lelete pedig az a 671 darab, főként Árpád-korra keltezhető kerámiatöredék volt, melyekkel a kemence sütőfelületének alját rakták ki. A kemence mellett nyugati irányban már nem lehetett megfigyelni a platnit körülvevő vörösre színezett földet, így valószínűleg a kemence szája nyugat felé nyílt. Szintén a kemencétől nyugatra került elő annak egykori hamuzófelülete is. A templomhajó déli falával nagyjából párhuzamosan két, négyzetes alakú oszlophely került elő, valamint ettől déli irányban még további kettő.

A 15. századi templom szentélyének északi részén sikerült megfigyelni egy korábbi építési fázis maradványait. A korábbi templomnak csupán az északi szentélyzáródása maradt fenn, ami párhuzamosan helyezkedett el a későbbi templom szentélyével. Ettől északra helyezkedett el a sekrestye, melynek keleti oldala maradt épen. A 15. századi templom építési munkálatai során a korábbi templom teljesen megsemmisült. A fentebb említett falszakaszokon kívül már semmi sem őrzi a nyomait, így arról további lényegi információval nem rendelkezünk. Az írott forrásokkal összevetve azonban feltételezhető, hogy a 13. század végén, vagy a 14. század elején épülhetett meg a korábbi templom, amit az erre a korszakra keltezhető kerámiatöredékek is megerősítenek (Végh & Balatincz, 2022, 168).

A lakóháztól északkeleti irányban a 15. századi templom szentélyének oltáralapozása alatt egy kútszerű objektum is előkerült, a korai templom maradványától délre. Az objektum függőleges oldala a feltárása során kirajzolódott, lefelé haladva pedig szűkülni kezdett, de az alját még nem sikerült elérni. Ebből az objektumból számos lelet került felszínre, köztük állatcsontok, téglá-, kő- és kerámiatöredékek. Előkerült továbbá három darab 13. század végi – 14. század eleji bécsi denár. Az objektumból előkerült leletanyag legnagyobb részét a kerámiamaradványok tették ki. A balatonszemesi kútszerű objektum bontása közben ugyan semmilyen jel nem utalt arra, hogy egykor béléssel vagy faszerkezettel látták volna el, de az objektum méretei és jellege alapján valószínűsítjük, hogy kútként funkcionálhatott az Árpád-kor folyamán. Elhelyezkedése azt sejteti, hogy valószínűleg nem egy időben létezett a korai templommal, mivel a kút(?) pontosan a szentély fölött helyezkedett volna el, ha a korábbi templom szentélyének maradványaiból kiserkesztjük annak eredeti alaprajzát. Ezt a feltételezést tovább erősíti a korábban említett további objektumok elhelyezkedése, mivel azok túlságosan közel lettek volna a templomhoz (1. kép).

A feltárásokon előkerült leletanyag

A kolostor környezetében előkerült Árpád-korra keltezhető leletek rávilágítottak arra, hogy a Barátok-erdőben a pálos kolostor építését megelőző időszakból származó megtelepedéssel számolhatunk. A leletek nagy része, különösen a kemenceplatniból előkerült kerámiatöredékek jól keltezhetőek az Árpád-korra, illetve egészen a 14. századig. Értékelésüket azonban nehezíti, hogy a fentebb említett további objektumokból előkerült leletanyag jelenleg még nincs restaurálva.

A korai kerámialeletek elemzése

A lelőhelyen az Árpád-korra keltezhető objektumokból összesen 1454 darab kerámiatöredék került elő, melyek közel a felét a kemence tapasztásában talált töredékek (671 db) alkotják. Ez utóbbiak restaurálása során számos töredék összeilleszthető volt, ami két teljes fazekat adott ki, továbbá több fazék profilja is kisserkeszthetővé vált. Összesen legalább 19 darab külön edénnyel számolhatunk a bizonytalan töredékek mellett.

A kerámiatöredékeken egyértelműen látszik, hogy merőben más jellegűek, mint a korábbi évek ásatásaiból előkerült késő középkori kerámiák. Jellemzően vastag falúak, megfigyelhetők a kézikorongolás nyomai, illetve több aljtöredéken a homokkal felszórt kézikorong nyoma, továbbá néhány darabon fenékbélyegek is. Az edények formáit tekintve a legnagyobb arányban fazekak fordulnak elő, de elvétve poharakból származó töredékek is. Egy esetben egy korsó oldaltöredékét sikerült azonosítani, melynek külső oldalán az egykor hozzá csatlakozó fül csonkja is megmaradt.

A töredékek színe zömében barna, illetve annak árnyalataira égett, de a vörös színűek is nagy számban képviselik magukat a leletanyagban. Fehérre égő anyagú kerámiatöredékek is kerültek elő mind a kútszerű objektumból, mind a kemence tapasztásából is, melyeknek a külső oldalán vörös angóbos festés látható. Ez a kerámiatípus főként Budán és környékén, valamint Északkelet-Magyarországon terjedt el nagyobb mennyiségben a 13–14. század folyamán (Simonyi, 2012, 329). A Dunántúlon azonban ritkán fordulnak elő, csak elvétve ismerünk ilyen leleteket (Simonyi, 2012, 330).

Kis számban díszített példányok is előkerültek, ezek jellemzően bekarcolt csigavonalak, de hullámvonalas, fogaskerékmintás díszítés is felfedezhető egyes darabokon. Előfordult, hogy két mintát is ötvöztek a díszítésnél: a perem alatt ferdén elhelyezkedő, ívelt beszúrkálás, ún. körömbenyomkodás jelent meg, alatta pedig két, szorosan egymás alatt körbefutó vonal látható. Az egymás alatt megjelenő, különböző díszítésmódok együttes előfordulása a városias telepek kerámiaanyagában nagyjából a 13. század elejére lassan eltűnt. Takács Miklós ezt a jelenséget a sorozatgyártás megindulásával hozta összefüggésbe, de a falusi településeken még az Árpád-kor végén is használatban voltak (Takács, 1993, 209–216).

Fémek

A fémleletek jóval kisebb mennyiségben fordultak elő, melyek legnagyobb részét a vasszőgek alkották. Ezek nagy valószínűséggel eredetileg a templom tetőszerkezetéhez tartozhattak. Vastárgyak közül előkerült egy láncszem, egy bárd töredéke, egy ládapánt és a faláda vasalata. A zárakhoz kötődően egy lakat és egy ajtóretesz is fennmaradt. A többi vaslelet töredékes állapotban maradt meg, továbbá gyakran olyan erősen korrodálva, hogy funkciójuk nem meghatározható. A vasakon kívül két bronzlemez-töredék is került elő, de ezek funkciójáról nem tudunk többet mondani.

Érmék

A lelőhelyen talált legkorábbra keltezhető érmék Árpád-koriak. Közöttük III. Béla (1172–1196) kufikus típusú rézpénze, valamint IV. Béla (1235–1270) és IV. László (1272–1290) által veretett ezüstdenárok is előfordulnak. A külföldi érmék közül két darab III. Rudolf (1298–1306) osztrák herceghez kötődő bécsi denárt azonosítottak. Az utóbbi években került elő nagy valószínűséggel további öt darab bécsi denár a vizsgált korszakból, melyek restaurálása folyamatban van. A korábban említett kútszerű objektumból pedig három darab, szintén 13. század végére – 14. század elejére keltezhető bécsi denár ismert.

Összegzés

A középkori Magyar Királyság területén számos pálos kolostor esetében megfigyelhető, hogy rendelkeztek valamilyen korábbi települési előzménnyel, amint azt a balatonszemesei példa is bizonyítja. A renddé szerveződésük körüli időszakban még nem rendelkeztek önálló, egységes építészettel. Általában már álló épületeket vettek birtokba, vagy maguk számára emeltek új épületeket, amit később rendszerint átalakítottak és kibővítettek.

A fenti vizsgálatok eredményeit összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a Barátok-erdőben, a kolostor építésénél korábban létezett a területen egy késő Árpád-kori település. Az ásatási megfigyelések és az objektumokból előkerült leletanyag erre enged következtetni. Felmerül továbbá az a kérdés is, hogy vajon ez a korábbi telep egyidős lenne-e a korai templommal? Egyértelműen ezt sem lehet megállapítani, habár a még szerény leletanyag ezt az elképzelést alátámasztani látszik. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a tárgyalt telepjelenségek túlságosan közel helyezkednek el a korábbi templomhoz, és a korszakban ez nem volt jellemző.

Az utóbbi években végzett balatonszemesei tanásatások egyre több adalékot szolgáltatnak a remeték korai megjelenéséhez a Barátok-erdőben. A további ásatások pedig biztosan bővíteni fogják ismereteinket a pálosok korai történetével kapcsolatban.

Irodalomjegyzék

- AO IX. 1325: Anjou-kori Oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. IX. 1325. Géczi L. (szerk.)
- Aradi N. (szerk.). (1975). Dap I.: Documenta Artis Paulinorum. A magyar rendtartomány kolostorai. Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja.
- Balatincz A. (2020). Régészeti kutatások a balatonszemesi Mindszent pálos kolostor területén [MA-szakedolgozat, kézirat]. PPKE BTK Régészettudományi Intézet.
- F. Romhányi B. (2008). A pálos rendi hagyomány az oklevelek tükrében. Megjegyzések a pálos rend középkori történetéhez. Történelmi Szemle 50. 289–312.
- F. Romhányi B. (2016). Heremitae – monachi – fratres. Szempontok a pálos rend történetének újragondolásához. In Sarbak G. (szerk.), Pálosaink és Pécs. Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti konferenciák 4/4. (pp. 9–23). Szent István Társulat.
- Fehérváry R. (1979). Az uzsaszentléleki pálos monostor. Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 14 (pp. 203–213). Veszprém megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Fejér G. (1832). Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi VIII. Vol. 2. (Buda)
- Guzsik T. (2020). A pálos rend építészete a középkori Magyarországon. Magyar Pálos Rend.
- Gyöngyösi G. (1988). Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae. Akadémiai Kiadó.
- Hervay F. L. (2007). A pálos rend eredete. In Sarbak G. & Óze S. (szerk.), Decus Solitudinis Pálos évszázadok. Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti konferenciák 4/1. (pp. 57–65). Szent István Társulat.
- M. Aradi Cs. (2016). Somogy megye Árpád-kori és középkori egyházszervezetének rekonstrukciója. Somogy megye középkori templomainak adattára. Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum.
- Makay B. (1913). A Balaton a történeti korban. In A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei III. A Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága.
- Molnár I. (1975). A magyarországi pálosok „Zöld Kódex”-ének Somogy megyei regesztái. Somogyi Múzeumok Közleményei 2. (pp. 217–233). A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Reóthy F. (1977). Elvesztettnek hitt műemlékek nyomában Balatonszemesen. Műemlékvédelem 21(3). 114.
- Rupp J. (1876). Magyarország helyrajzi története, fő tekintettel az egyházi intézetekre, vagyis nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek, püspökmegyék szerint rendezve. III. kötet. MTA Történelmi Bizottság.

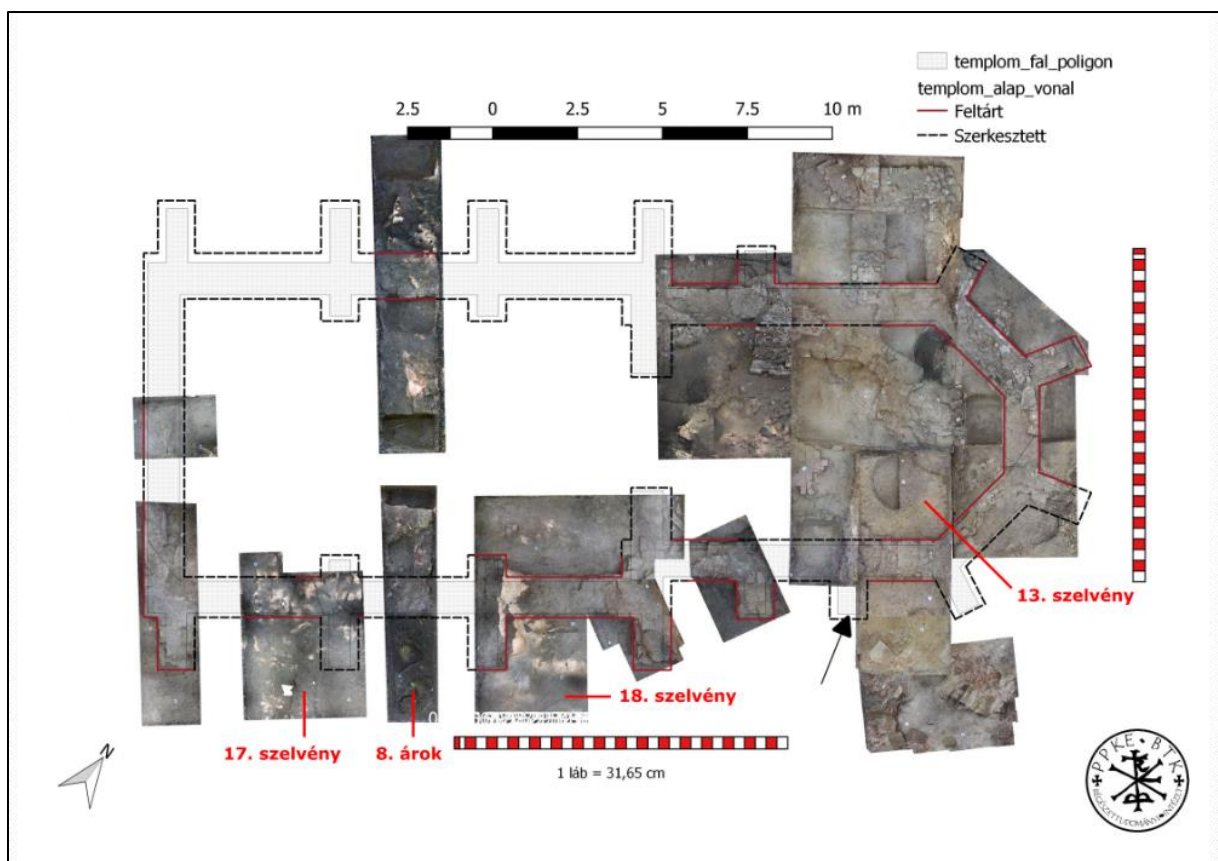
Simonyi E. (2012). Adatok a késő Árpád-kori fehér kerámia kialakulásához. In Petkes Zs. (szerk.), *Hadak útján XX.* (pp. 327–344). Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ.

Takács M. (1993). Árpád-kori településrészlet Kajárpéc-Pokolfadombon. *Communicationes Archeologicae Hungariae* 13(1), 201–226.

Végh A. (2020). Régészeti kutatások Somogy megyében 2018–2019-ben. *A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Közleményei* 7. (pp. 183–187). Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum. <https://doi.org/10.26080/krrmkozl.2020.7.183>

Végh A. & Balatincz A. (2022). A balatonszemesi Mindszent kolostor régészeti kutatásának eredményei. In Balatincz A. & Nagy A. (szerk.), *Pálosok, építészet, régészet. Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti konferenciák 4/5.* (pp. 164–180). Szent István Társulat.

Melléklet

I. kép: A balatonszemesi Mindszent kolostor templomának alaprajza